

Vida Gábor

TRIANON, SZEMÜVEG

Az egyik ismerősöm, amikor meglátta, hogy a szemüvegkeretét egy Trianon & (*már nem emlékszem, ki...*) nevű cég készítette, önérzetesen félretolta, hogy talán szemüveg sem kell neki, mindent lát, de már késő volt. Amikor én választottam szemüvegkeretet, megnéztem, hol készült. Guccisztánban. A lencse volna fontos, nem a keret, azon meg nem ír semmit. Lencse és keret összetartozik, tartalom és forma. Látni kell, vagy csak olvasni? – kérdezte valaki, nem is tudtam azonnal, hogy mi a különbség. Olvasni, nyilván, hál' istennek. Istennek itt, persze, nem sok dolga van már, csak olyan fordulat, az optikusnak is meg kell élnie valamiből. Trianon sem a szemüveg miatt lett, a szemüveg se trianon miatt, csak hát ott írta rajta, az pedig szemüveg nélkül is látszott, szóval sem olvasni, sem látni nem kell már... Gucci nem szól bele, ahogy isten sem. A magunk észére vagyunk bízva.

Lassan tíz éve, hogy megfogadtam, egyetlen első világháborús tanulmányt, cikket sem olvasok többet, Szilágyi István mondta, úgyis csak egy töredékét fogod használni annak, amit olvastál. Igaza volt, tartottam is magamat a fogadalomhoz, amíg egyszer csak töltényhüvelyeket kezdtem találni egyik kedvenc erdőmben. És hát azt mégis meg kellett nézнем, hogy mit jelent pontosan a jelzés a hüvelytalpon, nem azt, amit gondoltam, tehát kétszer annyi szakirodalmat kellett fellapozni. Agyó, fogadalom, különben is azért tesszük őket, hogy aztán valami kibúvót találjunk. Nem szoktam ásni, én csak felszedem, amit kimos a víz, ijesztő, hogy mi minden lehet még a földben. Járnak oda ki detektoros kincskereső emberek, tartok tőle, valaki egyszer fel fog robbanni, srápnél golyócska is rengeteg van, meg szilánk.

Ez is elmúlt volna, ha tavaly nyáron nem kezdődik el az Úz völgyében a temető körüli hajcihő. Mivel az egyik nagyapám is harcolt ott, úgy érzem, személyesen érintve vagyok az ügyben. Megkérdeztem hát egy ismerősömet, hogy melyik temetőről van szó pontosan? Első vagy második világháború? A válasza röviden úgy szólt, hogy: hát nem mindegy? Szerepeltek még a válaszban az 'úristen', 'kurvára', 'lófasz', 'román' és a 'bazmeg' sza-

vak, lehet ezekből fordulatos magyar mondatokat alkotni, igéket és toldalékokat válasszon mindenki szabadon. Azután jó sokára előkerültek a hadtörténészek is a hallgatás méla tornyából vagy a fű alól, meg pár térkép, hogy tisztázzák a történelmi félreértéseket. A holtak és a döglött aknák már nem sietnek sehova. Azóta született egy elsőfokú bírósági ítélet az ügyben, ha másodfokon is ugyanaz lesz, akkor a fentebb aposztrofált szavakat el is lehet felejtetni. De hogy másodfokon is a csíkiaknak adjon igazat egy romániai bíróság ilyen stratégiai ügyben, az ritka dolog volt az elmúlt száz évben...

Amikor tavaly augusztusban a Minimum Party nevű összművészeti táborba utaztam Kászonba, még mindig csendőrök vigyázták a temető békéjét, látszott jól az autójuk a szentmártoni eltérőnél. Nem jó mesterség az, sok a városi fiú közöttük, nem élvezik az erdőt, téreőr sincs mindenütt, és nem történik semmi. Mutattam a Tiszás-patak mentén a tábortűz körül ülőknek, hogy kb. arra van az Úz völgye, egy kiadósabb séta, de nincs ott semmi különös. Eddig sem ott volt, hanem a fejekben, a fejünkben, sok a fejünk, néha úgy érzem. Én attól mérhetetlenül szomorú tudok lenni, hogy három mondat és két kupica pálinka után egy magyar társaságban mindenki trianon-szakértővé lesz, már nem is tudunk kijutni a lövészárokból, két út van csak, az egyik járhatatlan, a másik további kupica pálinkákból áll. Úgy van ez a trianon, mint a hál' istenben az isten, nem is tudjuk, mit mondunk, csak mondjuk. Lehet ez egy szófordulat, és benne lehet Aquinói Szent Tamás egész életműve, bár ezt ma már kevesen olvassák, még kevesebben értik.

Gondoltam hát akkor a tábortűz mellett, hogy én ezt a trianonozást 'második aposztrofált szó' unom, ihatunk még akárhány pohár pálinkát, sem a történelem, sem az időjárás változni nem fog. Szorgalmasan csepegett az eső, később zuhogott is, gomba viszont kevesebb volt, mint azelőtti évben. Összekongattam másnapra egy előadást Trianonról, el is jött minden táborlakó, telt ház volt. Úgy kell érteni ezt a telt házat, hogy egy lepattant erdei vityilló legnagyobb szobája, az ablakon fólia, a tető kátránypapír, néha csepeg a víz, gombaszag van, padokon lehet ülni és szalmán feküdni, mint egy összművészeti táborban, internet nincs, mosdás a patakban.

Nekem trianon egy kérdés köré csoportosítható: miközben az egész világ ellenünk fenekedett, mi, magyarok mit cselekedtünk, hogy ők ne járjanak sikerrel? Ez az a kérdés, amire több és végtelen számú kupica pálinka után is csak azt lehet mondani, hogy a 'harmadik aposztrofált szó'. Nem azért, mert mi, magyarok hitványabbak volnánk a többi szereplőhöz ké-

pest, azaz minket ver az 'első aposztrófált szó' az 'utolsó előttivel'. Ugyan. Csak senkinek nem jutott eszébe azt mondani, hogy trianonért én vagyok a felelős, mindenkinek csak az jut eszébe, hogy én nem, mi sem, hanem te, azaz ti – meg ők. Eltelt közben száz év így. Mi is meghaltunk, ti is, ők is. Odavesztünk a következő háborúban, vagy elvittek az arra szakosodott szer-
vek. Ha felteszem a kérdést, hogy ki a hibás trianonért, akkor a válasz egy-
értelmű: ők! Pontosabban: azok! De ha mi soha semmiért nem vagyunk
felelősek, akkor mitől lehetünk mi? Akkor mitől fogunk összetartozni eb-
ben a vészterhes esztendőben, és azokban, amelyek ezután jönnek? Attól,
hogy mindazt, ami velünk történt és történik, sose mi csináljuk, hanem
mindig ők? Bárkit bármikor át lehet sorolni a *mi*-ből az *ők*-be. Közben szé-
pen, lassan meggörcbül a mutatóujjunk a használattól.

– És akkor mi a teendő? – kérdezte valaki már a tábortűznél, egy ku-
pica után és a következő előtt.

– El kellene mesélni ezt úgy, hogy minden magyar és nem magyar kö-
zépiskolás értse.

– Az elég?

– Nem, de amit egy középiskolás megért, azzal már lehet kezdeni va-
lamit.

Ha például nekem idejében és érthetően elmesélték volna trianont, nem
zavarná az ismerősömet, hogy Trianon & (*már nem emlékszem, ki...*) gyár-
tott neki szemüvegrámát, és nem Guccisztán, vagy akkor nem kellett vol-
na tíz évig olvasnom róla. Egyszerű lenne a románoknak elmesélni, hogy
ti is oda vagytok veszve minden háborúban, akárcsak mi. Veletek se gon-
dol sokat a vezérkar vagy az 'első aposztrófált szó', ahogy velünk se. Min-
dig köddé válik, ha menekülésre kerül a sor, ilyen ez. A békéről meg nem
is kell már szólni, béke van. És ha ezt idejében elmesélné valaki, ritkán csúsz-
nánk bele a lövészárókba kupicázás közben, vagyis annyi érdekesebb jár-
hatatlan árok van, hogy az a néhány kupica csak ráadás. Persze, mi, férfiak
összetartunk, aztán jönnek a nők, és beszélnek, hogy ne igyatok már annyit!
És ide most az 'utolsó aposztrófált szó' következik – és azt ők szokták ki-
mondani.